

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Організація профільного навчання передбачає створення системи добору учнів для продовження навчання в старших класах, що дозволяє об'єктивно оцінити їх рівень готовності до продовження освіти за тим чи іншим профілем, створює основи для впровадження в масову практику механізмів раціонального і прозорого конкурсного набору в старшу профільну школу. Важливу роль у вирішенні цього завдання може відіграти введення накопичувальної оцінки (портфоліо), що враховує різні досягнення учнів щодо виконання тих чи інших проектів, написання рефератів, творчих робіт, реальні результати навчання на курсах за вибором тощо.

Організація добору в профільні класи надзвичайно болюча проблема, вирішення якої відбувається досить часто в напруженій обстановці, мають місце і конфліктні ситуації. Існує й сумний досвід вирішення цієї проблеми - коли набір у гуманітарні класи здійснюється за залишковим принципом: зараховуються всі ті, хто не пройшов відбір у природничо-науковий чи фізико-математичний профіль.

Складність полягає в тому, що при доборі учнів у той чи інший профіль є недостатнім застосування одного методу добору. Мають вживатися комплексні заходи, що дозволить уникнути моментів випадковості у процесі комплектування профільного класу. Треба забезпечити можливість переходу дитини в певний період з одного профілю в інший, тим більше, якщо має місце рання профілізація, розпочинаючи з 8-9 класу. Визначальним показником при виборі профілю, на наш погляд, має бути бажання (чи небажання) самої дитини.

У закладах загальної середньої освіти повинні використовуватися різні методи добору учнів у профільні класи, залежно від специфіки самого освітнього закладу, а саме: екзамени з двох обов'язкових предметів (математика, українська мова) та одного профільного; гнучка діагностика за рівнем музичної й естетичної обдарованості та виявлення здібностей дітей до певного виду діяльності; тестування учнів і батьків на предмет виявлення їхніх потреб і нахилів; урахування стану здоров'я, рекомендації фахівців: педагогів, медиків, психологів тощо; накопичувальна система навчальних досягнень учнів.

У практиці роботи багатьох шкіл існують класи з поглибленим вивченням окремих гуманітарних предметів (літератури, історії, української та іноземної мови), але є школи й особливо гімназії, які накопичили досвід роботи профільних класів, де гуманітарні предмети вивчаються в чітко організованій системі. Залежно від того, який профіль обере школа, визначається і система досліджуваних предметів і підтримуючих її курсів за вибором. Таким чином, профіль допускає гнучку систему навчальних предметів, на вивчення яких збільшується кількість годин за рахунок скорочення часу на непрофільні предмети.

Вирішення проблеми єдності інваріантної і варіативної складових можливе через створення системного, комплексного підходу до організації різноманітних зв'язків: усередині і міжпредметних, профільних курсів і курсів за вибором. Комплексний підхід до організації роботи одного профілю має кілька варіантів. Назвемо два з них для гуманітарного профілю.

Перший варіант, ядром такої системи стає один з ведучих профільно-базових предметів: література, історія або мова (рідна чи іноземна). При складанні програм тематичного і календарного планування велика увага приділяється розробці міжпредметних зв'язків, частіше технологічних (наприклад, між досягненнями української, західної і східної літератури; між порівняльною оцінкою певного явища в науці і мистецтві), рідше синхронних.

Водночас у центральному предметі (ядрі) зосереджені основні ідеї, теми, що поглиблюються або розширюються в інших курсах. Наприклад, окреслені в курсі літератури необхідні лінії

взаємозв'язку, вузлові проблеми змісту можуть бути різноаспектно висвітлені при вивченні історії, світової художньої культури, суспільствознавства та інших предметів.

Другий варіант передбачає таку стратегію в організації роботи, яка вибудовувалася б навколо не одного чи двох ведучих профільних предметів, а в основі своєї мала одну стрижневу ідею світоглядного, філософського плану. Наприклад: традиції і новаторство в українській (світовий) культурі XIX-XX ст.; особистість і творчість у пізнанні і перетворенні світу; проблема гуманізму в мистецтві і науці; аналіз і синтез історичних, літературних, лінгвістичних явищ; закон єдності і боротьби протилежностей у розвитку української і світової культури.

Залежно від профілю визначається не тільки набір пріоритетних предметів, але і система курсів за вибором, яка підтримує базові профільні предмети. Так, при основному предметі література (філологічний профіль) можуть засвоюватися такі предмети як українська література, українська мова, вітчизняна та світова історія, філософія (елементи етики і соціології культури), психологія творчого мислення, іноземна мова, світова художня культура.

Курси за вибором: сучасна українська література, зарубіжна література XX ст., основи журналістики, історія релігії, фольклор, давня література, музична культура, шедеври світового живопису - доповнюють і розвивають зміст профільних предметів, вони є невід'ємним елементом профільної освіти. Із запропонованого переліку курсів учні вибирають один чи два і складають за ними іспити.

Набір курсів за вибором художньо-естетичного профілю може бути наступним: танець, ритм, пластика; основи театральної культури; культура мого народу; міфологія і фольклор; філософія античності.

У деяких школах і гімназіях курси за вибором з гуманітарних предметів доповнюються практичними заняттями в одній з майстерень: літературна вітальня, клуб журналістики. Це також можуть бути майстерні: поетика художнього слова, риторика, стилістика, редагування, твір як вид творчої роботи.

Робота в майстерні (за вибором учнів) є обов'язковою, вона має бути включена у навчальний план і розклад. Узагальнення досвіду роботи деяких експериментальних шкіл, практика сучасних гімназій дають уявлення про цілу низку своєрідних прийомів, що відрізняються від загальноосвітніх шкіл. Так, доведена доцільність: концентрованого вивчення непрофільних предметів за півріччями (залік наприкінці півріччя); проведення спарених інтегрованих уроків: літератури та історії, літератури та української мови, світової історії та світової художньої культури. Це, з одного боку, руйнує «предметні рамки» у мисленні, формує основи світоглядної культури, з іншого боку, скорочує перевантаження учнів, чому значно сприяє і чітко розроблена технологія інтегрованого модульного навчання, що дозволяє здійснювати на уроці індивідуальний підхід, надає учням можливість вибрати рівень і темп вивчення навчального матеріалу.

Отже, за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу профільне навчання дозволяє повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, створювати умови для навчання старшокласників з урахуванням їхніх професійних інтересів і намірів щодо продовження освіти.

Література:

1. Васьківська Г. Реалізація педагогічних технологій в умовах профільного навчання: діяльнісний підхід // Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка: зб. наук. праць. - Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. - Вип. 3. - С. 15-22.
2. Васьківська Г., Косянчук С. Організаційно-педагогічні умови профільного навчання // Молодь і ринок. - 2013. - № 5 (100). - С. 19-24.